

The Institute en arbeiderswoningen in Barrow Bridge.

Back-to-back huizen met op de kop van een rij een ondiep, dubbelbreed huis.

Twee modeldorpen:

Barrow Bridge is tegenwoordig een piepklein dorpje, landelijk groen en goed onderhouden, iets voor een zondags uitstapje.

1851 was een hoogtepunt in de toen nog korte geschiedenis ervan.

Prins Albert zelf bezocht het dorp en Dean Mill, de fabriek in het dal onderaan de helling waar het dorp tegenaan is gebouwd. De prins gemaal was bij de rondleiding door de directeur, die hij al kende als een van de stuwende krachten achter de Great Exhibition in Londen in 1850, vol bewondering voor de moderne fabriek met z'n gas gestookte machines en ook voor Barrow Bridge.

Een modeldorp, zag prins Albert: elk huis van de vijf straatjes had een eigen groententuintje en elk huizenblok (d.w.z. elke straat) een eigen wasruimte met gas-verwarmd stromend water en (gas)verlichting. In de back to backs van Barrow Bridge (de huizen in een woonblok delen hun achterbinnenmuur) woonden zo'n 150 jaar geleden vaak grote gezinnen, soms ook twee kleine gezinnen. Er waren twee kamers beneden en twee boven. De straten waren verhard en er was straatverlichting met gas-lantaarns.

Boven de vijf straten troonde, haaks erop, 'The Institute', een soort negentiende-eeuws multifunctioneel cultureel centrum. Je vond er een jongens- en een meisjesschool (voor 5-11 jarigen), een crèche, een bibliotheek en een ruimte voor de fabrieksharmonie. Twee gebouwen miste de prins misschien bij zijn rondleiding: de kerk en de kroeg.

Thomas Bazley en Robert Gardner die het dorp hadden laten bouwen waren geheelonthouders en uitgesproken tegenstanders van religieuze rivaliteit. Sportieve wedijver was een andere zaak: er waren bij het dorp tennis- en bowlingbanen en velden waar gecricket en gevoetbald kon worden. Er was een coöperatieve winkel, die door de arbeiders zelf gedreven werd.

Barrow Bridge doorstond de tijd beter dan Dean Mill. De trotse fabriek werd al in 1877 gesloten als te kleinschalig voor die tijd. Er kwam geen nieuwe werkgever. Het dorp liep leeg. 35 jaar later begon de sloop van de bedrijfsgebouwen.

'The Institute' herbergde na 1887 lange tijd een wasserij. Sinds enkele jaren is het een nieuw leven begonnen als luxe appartementen-complex.

Sryal was de trots van de actieve ondernemersfamilie Greg. Net als Barrow Bridge had het de reputatie van een model dorp. Frisse landelijk gelegen huizen waren het, geen back to backs,

Barrow Bridge en Styal

en met voldoende slaapruijnte om jongens en meisjes gescheiden te laten slapen. Als hun ouders tenminste niet onderverhuurden. En dat gebeurde in zulke woningen, volgens modern historisch onderzoek, heel vaak, alle hooggestemde victoriaanse idealen ten spijt.

Elk huis heeft een eigen plaatsje en een eigen toilet in een uitbouw.

Het dorp ziet er minder eenvormig uit dan Barrow Bridge: je kunt in de huizen de hiërarchie van de fabrieksemployees goed herkennen. Ook Styal werd als modeldorp vaak bezocht. Het ligt op zo'n 10 minuten loopafstand van de Quarry Bank Mill.

In zijn *De Arbeidende Klasse in Engeland* uit 1844 berichtte Friedrich Engels hierover met een forste dosis scepsis:

'Je bezoekt Manchester en je wilt je op de hoogte stellen van de stand van zaken. Je maakt kennis met enkele vooraanstaande liberale ondernemers, zoals Robert Hyde Greg. Die laten je hun bedrijf zien op het platteland. Zo kom je dan bij Quarry Bank Mill: een mooi en groot gebouw vol imposante machines, hier en daar bediend door gezond ogende arbeiders. Je krijgt een prima lunch aangeboden en dan een rondleiding langs de huizen die de ondernemer bouwde voor zijn arbeiders. Je ziet frisse nieuwe cottages, schoon en goed onderhouden. Natuurlijk die van de opzichters en monteurs: gezinnen die helemaal van de fabriek leven en niet zoals anderen waar alleen de vrouwen en kinderen werken en de mannen thuis sokken stoppen. Niemand zal je, met de rondleider erbij, iets zeggen over clandestiene inkoop buiten het dorp. Je ziet alleen gezonde mensen die het goed hebben. Je hoort niet dat het cottage systeem slaven maakt van de arbeiders, dat de school de kinderen klaar stoomt voor een leven van onderdanigheid, dat in de bibliotheek alleen gelezen mag worden wat de ondernemer toestaat, niets van socialisten of chartisten. Want wee de arbeider die daaraan meedoet. Die staat een abrupt einde te wachten van alle vaderlijke ondernemerszorg.'

Styal: huizen met een eigen toilet en eronder een aparte kelderwoning.

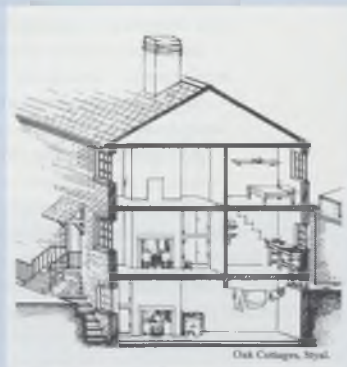

Lonen in de stad en op het platteland

Gemiddeld weekloon

		Styal	Manchester
1833	kinderen jonger dan 13	1/- tot 3/-	3/9 tot 4/2
1833-50	draadwinders	4/- tot 7/-	8/- tot 9/6
1834-50	kaarders (volwassen mannen)	8/- tot 17/-	13/6 tot 16
1834-50	kaardsters (volwassen vrouwen)	6/6 tot 7	8/-
1838-50	mule spinners (mannen)	10/- tot 13/-	16/- tot 22/-
1838-50	machinespinners (vrouwen)	6/- tot 7/-	7/6 tot 10/6
1846-50	wevers (mannen en vrouwen)	6/6 tot 8	10/6 tot 11

Voor het streepje staat de shilling, erachter de pence. Destijds was 12 pence 1 shilling en 20 shilling 1 pond. De huur van een cottage (arbeiderswoningen) bedroeg 1,5 tot 3 pond per week. Door de eigen tuintjes was het eten beduidend goedkoper dan in de stad.

Oak Cottages, Styal.